

BIBLIOTEKA
UNIVERSITAS

Urednik
DRAGAN K. VUKČEVIĆ

Recenzenti:
Prof. dr ŽIVOJIN ALEKSIĆ
Prof. dr ZORAN STOJANOVIĆ
NIKOLA MILOŠEVIĆ,
sudija Vrhovnog suda Srbije

Za izdavača
ŽARKO RADONJIĆ

MILAN ŠKULIĆ

KRIVIČNO PROCESNO PRAVO

CID
PODGORICA

2012.

SADRŽAJ

Predgovor	XXI
-----------------	-----

OPŠTI DEO

PRVO POGLAVLJE

OSNOVI KRIVIČNOG PROCESNOG PRAVA

1. Pojam krivičnog procesnog prava i krivičnog postupka kao grane zakonodavstva i segmenta pravnog sistema	3
2. Svrha i značaj krivičnog procesnog prava kao grane zakonodavstva	6
3. Pojam krivičnog procesnog prava kao nauke	7
4. Tumačenje krivičnog procesnog prava	9
5. Krivični postupak	11
5.1. Osnovni istorijski tipovi krivičnih postupaka	12
5.2. Veliki pozitivnopravni krivičnoprocesni sistemi	13
5.3. Začeci evropskog krivičnog procesnog prava	15
5.4. Vrste krivičnih postupaka prema Zakoniku o krivičnom postupku Crne Gore i prema drugim izvorima našeg krivičnog procesnog prava	18
6. Osnovne veze i odnos krivičnog procesnog prava sa drugim pravnim i vanpravnim naukama	19
6.1. Veza krivičnog procesnog prava sa drugim granama prava	20
6.1.1. Odnos krivičnog procesnog i krivičnog materijalnog prava	20
6.1.2. Krivično procesno pravo i ustavno pravo	22
6.1.3. Odnos krivičnog procesnog prava i građanskog procesnog prava	22
6.2. Povezanost krivičnog procesnog prava sa nekim vanpravnim disciplinama	24
6.2.1. Odnos krivičnog procesnog prava i kriminalistike	24
6.2.2. Odnos krivičnog procesnog prava i sudske psihologije	27
6.2.3. Odnos krivičnog procesnog prava i nekih medicinskih disciplina	28
7. Izvori krivičnog procesnog prava Crne Gore	29
8. Dejstvo odluka Evropskog suda za ljudska prava	31
9. Dejstvo krivičnog procesnog prava	33
9.1. Prostorno dejstvo krivičnog procesnog prava	34
9.2. Vremensko dejstvo krivičnog procesnog prava	34
9.3. Dejstvo krivičnog procesnog prava u odnosu na subjekte	35

DRUGO POGLAVLJE

OSNOVNA NAČELA KRIVIČNOG PROCESNOG PRAVA

1. Načela krivičnog gonjenja	40
1.1. Načelo akuzatornosti (načelo optužbe)	40
1.2. Načelo legaliteta oficijelnog krivičnog gonjenja	43
1.3. Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja	46
1.4. Načelo <i>ne bis in idem</i>	49
2. Dokazna načela	51
2.1. Načelo neposrednosti u izvođenju dokaza	51
2.2. Načelo slobodne ocene dokaza	53
2.3. Načelo <i>in dubio pro reo</i>	62
3. Načela vođenja krivičnog postupka	66
3.1. Načela forme vođenja krivičnog postupka	66
3.1.1. Načelo raspravnosti	66
3.1.2. Načelo usmenosti	69
3.1.3. Načelo javnosti (čl. 313–316)	70
3.2. Načela donošenja sudskih odluka	73
3.2.1. Načelo većinskog odlučivanja suda u zbornom sastavu	73
3.2.2. Načelo slobodnog sudijskog uverenja	75
3.2.3. Načelo pravnog leka	76
3.3. Načela cilja i osnovnog načina vođenja krivičnog postupka	78
3.3.1. Načelo istine	78
3.3.2. Načelo pravičnog vođenja krivičnog postupka (princip fair postupka) ..	81

TREĆE POGLAVLJE

OSNOVNE KRIVIČNOPROCESNE FUNKCIJE I SUBJEKTI KOJI IH VRŠE

I. SUDSKA FUNKCIJA – FUNKCIJA VOĐENJA KRIVIČNOG POSTUPKA I PRESUĐENJA	87
1. Nadležnost krivičnog suda	88
1.1. Stvarna nadležnost krivičnog suda, brojčani i kvalitativni sastav sudskih veća (čl. 23–24)	88
1.2. Mesna nadležnost krivičnog suda (čl. 25–34)	91
1.2.1. Delegacija mesne nadležnosti	94
1.2.2. Spajanje i razdvajanje krivičnog postupka i <i>forum conexitas</i>	95
1.3. Funkcionalna nadležnost krivičnog suda	97
1.4. Ocena i sukob nadležnosti (čl. 35–37)	97
2. Osnovne garancije za nezavisnost sudija	98
3. Izuzeće sudije (čl. 38–43)	100
II. POJAM STRANAKA I STRANAČKE FUNKCIJE	102
A) FUNKCIJA OPTUŽBE I SLUČAJEVI NJENOG USLOVLJENOG VRŠENJA	104
OVLAŠĆENI TUŽILAC	106
1. Državni tužilac i državno tužilaštvo (član 44)	106
1.1. Raspolaganje optužbom od strane državnog tužioca	108
1.2. Nadležnost državnog tužioca (čl. 45–48)	109
2. Oštećeni kao mogući i kao aktuelni tužilac	110

2.1. Pojam oštećenog i njegove moguće procesne uloge	110
2.2. Oštećeni kao mogući tužilac	111
2.2.1. Prava oštećenog kao mogućeg tužioca	113
2.2.2. Dužnost oštećenog da obavesti sud o promeni adrese ili boravišta	115
2.3. Oštećeni kao supsidijarni tužilac	116
2.3.1. Osnovni procesni uslov, rokovi i načini za supsidijarnu optužbu	117
2.3.2. Prava oštećenog kao tužioca u krivičnom postupku	119
2.3.3. Dužnost oštećenog kao tužioca	120
2.3.4. Prestanak oštećenom svojstva ovlašćenog tužioca	121
3. Privatni tužilac	122
3.1. Subjekti podnošenja privatne tužbe	123
3.2. Rok za podnošenje privatne tužbe i njen sadržaj	124
3.3. Prava privatnog tužioca	126
3.4. Dužnost privatnog tužioca da sud obavesti o svakoj promeni adrese ili boravišta	127
3.5. Prestanak svojstva privatnog tužioca	128
B) FUNKCIJA ODBRANE U KRIVIČNOM POSTUPKU	129
1. Okrivljeni	129
1.1. Prava okrivljenog	131
1.1.1. Pretpostavka nevinosti okrivljenog	131
1.1.2. Pravo na odbranu okrivljenog	134
1.1.3. Pravo na pravično suđenje koje će se odvijati u razumnom roku	136
1.2. Imunitetsko pravo pojedinih kategorija lica	137
1.3. Prava lica (osumnjičenog) koje je lišeno slobode	139
1.4. Dužnosti okrivljenog	140
2. Mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka	141
2.1. Poziv (član 164)	141
2.2. Dovođenje (čl. 165)	142
2.3. Mere nadzora (čl. 166–169)	143
2.3.1. Rešenje o izricanju mere nadzora	146
2.3.2. Izvršenje mera nadzora	146
2.3.3. Provera mere nadzora i obaveza izveštavanja	146
2.4. Jemstvo (čl. 170–173)	147
2.4.1. Određivanje jemstva i njegov sadržaj	147
2.4.2. Ukidanje jemstva i njegova zamena pritvorom	148
2.4.3. Nadležnost za određivanje jemstva	149
2.5. Pritvor (čl. 174–180)	149
2.5.1. Razlozi za određivanje pritvora	150
2.5.2. Određivanje pritvora, sadržaj rešenja o pritvoru i pravo žalbe na rešenje	151
2.5.3. Određivanje i trajanje pritvora u istrazi	152
2.5.4. Ukidanje pritvora	153
2.5.5. Određivanje pritvora i njegova kontrola nakon podizanja optužnice	153
2.5.6. Obaveza obaveštavanja o lišenju slobode	154
2.5.7. Postupanje sa pritvorenicima (čl. 181–186)	154
2.5.7.1. Prava pritvorenog lica	155

2.5.7.2. Primanje poseta i dopisivanje pritvorenog lica	155
2.5.7.3. Disciplinski prestupi i disciplinske kazne	156
2.5.7.4. Nadzor nad izvršenjem pritvora	156
2.6. Postupak za izdavanje poternice i objave (čl. 507–511)	156
2.6.1. Uslovi za izdavanje poternice	156
2.6.2. Izdavanje objave	158
2.6.3. Povlačenje naredbe o izdavanju poternice i objave	158
3. Stručna odbrana okrivljenog – branilac u krivičnom postupku (čl. 66–74)	158
3.1. Prava branioca	160
3.2. Dužnosti branioca	162
3.3. Preduzimanje radnji od strane branioca	163
3.4. Zamena branioca u krivičnom postupku i prestanak branilačke funkcije	164
3.5. Više branilaca i zajednički branilac	164
3.6. Isključenje branioca	165
3.7. Obavezna stručna odbrana	165
3.8. Postavljanje branioca zbog slabog imovnog stanja	168
3.9. Razrešenje postavljenog branioca	168

ČETVRTO POGLAVLJE

PREDMET KRIVIČNOG POSTUPKA

POJAM I VRSTE PREDMETA KRIVIČNOG POSTUPKA	171
1. Glavni predmet krivičnog postupka – <i>causa criminalis</i>	171
2. Sporedni predmeti krivičnog postupka	172
2.1. Prejudicijalna pitanja (član 246)	173
2.2. Imovinskopravni zahtev (čl. 234–245)	174
2.2.1. Lica ovlašćena na podnošenje imovinskopravnog zahteva i predmet imovinskopravnog zahteva	175
2.2.2. Postupak ostvarivanja imovinskopravnog zahteva i odluke suda o njemu	176
2.3. Troškovi krivičnog postupka (čl. 226–233)	180
2.3.1. Pojam troškova krivičnog postupka i njihova struktura	180
2.3.2. Odluke o troškovima krivičnog postupka i određivanje subjekta koji će ih definitivno snositi	181

PETO POGLAVLJE

DOKAZI I DOKAZIVANJE U KRIVIČNOM POSTUPKU

I. DOKAZI	185
1. Pojam dokaza	185
2. Moguće podele dokaza	187
2.1. Posredni i neposredni dokaz	188
2.2. Podela na „stranačke“ dokaze – dokazi optužbe i dokazi odbrane	190
3. Predmet dokazivanja	192
4. Dokazna sredstva i izvori dokaza	195
5. Teret dokazivanja	196
6. Dokazi i stepenovanje sumnje – osnovi sumnje i osnovana sumnja	199
7. Dokazne zabrane	202

II. RADNJE DOKAZIVANJA	206
1. Pretresanje stana, stvari i lica (čl. 75–84)	206
1.1. Naredba za pretresanje i zahtev za donošenje naredbe za pretresanje	208
1.2. Postupak pretresanja po naredbi suda	209
1.3. Pravila pretresanja	210
1.4. Oduzimanje drugih predmeta po osnovu naredbe o pretresanju	213
1.5. Ulazak u tuđi stan bez naredbe i pretresanje	213
1.6. Pravno nevaljani dokazi proistekli iz pretresanja	214
2. Privremeno oduzimanje predmeta (čl. 85–97)	215
2.1. Uskraćivanje pokazivanja ili izdavanja spisa	217
2.2. Popisivanje i pečaćenje spisa	218
2.3. Privremeno oduzimanje pisama, telegrama i drugih pošiljki	218
2.4. Pribavljanje podataka od nadležnog državnog organa za privremenu obustavu novčanih transakcija	219
3. Saslušanje okrivljenog (čl. 100–106)	220
3.1. Način saslušanja okrivljenog	224
3.2. Suočenje	225
3.3. Prepoznavanje lica ili predmeta	226
3.4. Beleženje iskaza okrivljenog	227
3.5. Priznanje okrivljenog i dalje prikupljanje dokaza	228
3.6. Saslušavanje okrivljenog preko tumača	230
4. Saslušanje svedoka (čl. 107–132)	230
4.1. Lica koja ne mogu biti saslušana kao svedoci	231
4.2. Lica oslobođena od dužnosti svedočenja	233
4.3. Svedočenja na kojima ne može biti zasnovana sudska odluka	235
4.4. Uskraćivanje davanja odgovora na pojedina pitanja	235
4.5. Pozivanje svedoka	236
4.6. Način saslušanja svedoka i upozorenja suda	237
4.7. Suočenje svedoka i saslušanje oštećenog kao svedoka	239
4.8. Prepoznavanje lica ili predmeta	240
4.9. Saslušanje svedoka preko tumača	241
4.10. Polaganje zakletve	242
4.11. Lica koja se ne smeju zaklinjati	243
4.12. Mere za obezbeđenje prisustva svedoka i procesne kazne	243
4.13. Zaštita svedoka (čl. 120–124)	244
4.13.1. Posebni načini učestvovanja u postupku i saslušanja zaštićenog svedoka	245
4.13.2. Odlučivanje o posebnom načinu učestvovanja i saslušanja svedoka i zaštita podataka	246
4.13.3. Dokazna vrednost iskaza zaštićenog svedoka	247
4.14. Svedok saradnik (čl. 125–132)	247
4.14.1. Upozorenje svedoku saradniku	248
4.14.2. Odlučivanje o predlogu državnog tužioca	249
4.14.3. Rešenje o određivanju statusa svedoka saradnika	250
4.14.4. Nemogućnost krivičnog gonjenja	251
4.14.5. Ukidanje rešenja kojim je dat status svedoka saradnika	252
4.14.6. Zaštita svedoka saradnika	254

4.14.7. Dokazni značaj iskaza svedoka saradnika	254
5. Uviđaj i rekonstrukcija (čl. 133–135)	256
5.1. Rekonstrukcija događaja	257
5.2. Pomoć stručnog lica i veštaka tokom uviđaja i rekonstrukcije	257
6. Veštačenje (čl. 136–155)	258
6.1. Određivanje veštačenja	258
6.2. Naredba o veštačenju	260
6.3. Prava i dužnosti veštaka	261
6.4. Lica koja ne mogu biti određena za veštake	262
6.5. Postupak veštačenja	262
6.6. Pregledanje predmeta veštačenja	264
6.7. Unošenje nalaza i mišljenja u zapisnik	264
6.8. Veštačenje od strane stručne ustanove ili državnog organa	265
6.9. Zapisnik o veštačenju i pravo njegovog razgledanja	266
6.10. Ponovno veštačenje	266
6.11. Dopunsko veštačenje	266
6.12. Posebne vrste veštačenja utvrđene u Zakoniku o krivičnom postupku ...	267
6.12.1. Pregled, obdukcija i ekshumacija leša	267
6.12.1.1. Veštačenje leša van ustanove	268
6.12.1.2. Sadržaj mišljenja veštaka i dužnosti veštaka prilikom pregleda i obdukcije leša	269
6.12.1.3. Podvrste obdukcije i ekshumacije leša	269
6.12.2. Veštačenje telesnih povreda	270
6.12.3. Psihijatrijsko veštačenje	271
6.12.4. Telesni pregled i druge radnje	272
6.12.5. Veštačenje poslovnih knjiga	273
7. Fotografije i audio-vizuelni snimci (čl. 156)	273
8. Postupanje sa sumnjivim stvarima (čl. 98–99)	275
9. Mere tajnog nadzora (čl. 157–162)	276
9.1. Vrste mera tajnog nadzora i uslovi za njihovu primenu	277
9.1.1. Mere koje određuje sudija za istragu na predlog državnog tužioca	277
9.1.2. Mere koje određuje državni tužilac na predlog policije	279
9.2. Krivična dela za koja mogu biti naređene mere tajnog nadzora	285
9.3. Nadležnost za određivanje i trajanje mera tajnog nadzora	286
9.4. Izvršenje mera tajnog nadzora	289
9.5. Pravno nevaljani dokazi proizišli iz realizovanih mera tajnog nadzora ...	291

ŠESTO POGLAVLJE KRIVIČNOPROCESNE RADNJE

1. Pojam krivičnoprocesnih radnji	293
2. Mesto vršenja krivičnoprocesnih radnji	294
3. Vreme vršenja krivičnoprocesnih radnji	295
3.1. Rokovi u krivičnom postupku	296
3.2. Povraćaj u pređašnje stanje	299
4. Oficijelno registrovanje krivičnoprocesnih radnji	301
4.1. Sadržina zapisnika	302

4.2. Upoznavanje sa sadržinom zapisnika i njegovo potpisivanje	302
4.3. Izdvojeni zapisnici	303
4.4. Beleženje krivičnoprocesnih radnji uređajima za zvučno ili optičko snimanje – audio i audio-vizuelno snimanje	304
4.5. Zapisnik o glavnom pretresu i zapisnik o većanju i glasanju	305
5. Vrste krivičnoprocesnih radnji	306
5.1. Radnje potencijalne i aktuelne procesne prinude	307
5.2. Dokazne radnje	308
5.3. Radnje odlučivanja	308
5.3.1. Pojam i vrste odluka u krivičnom postupku	308
5.3.2. Pravnosnažnost i izvršnost sudskih odluka	310
5.4. Dostavne radnje	312
5.4.1. Opšti način dostavljanja pismena	313
5.4.2. Lično dostavljanje određenih pismena i mogućnost odstupanja od ličnog dostavljanja	314
5.4.3. Dostavljanje određenih pismena okrivljenom	314
5.4.4. Dostavljanje pismena određenim posebnim kategorijama lica	315
5.4.5. Dostavljanje pismena ovlašćenom tužiocu	316

POSEBNI DEO

SEDMO POGLAVLJE

IZVIĐAJ I KRIVIČNA PRIJAVA (ČL. 254–273)

1. Pojam izviđaja i njegovo stadijumsko mesto u krivičnom postupku	321
2. Službeni akteri izviđaja – državni organi koji postupaju u izviđaju i radnje koje se sprovode u izviđaju	321
3. Ovlašćenja i radnje policije u izviđaju	322
4. Oblici ograničenja i lišenja lične slobode u izviđaju	325
4.1. Zadržavanje na mestu izvršenja krivičnog dela i druge radnje policije povezane sa zadržavanjem na mestu izvršenja krivičnog dela	325
4.2. Lišenje slobode i zadržavanje od strane policije	326
4.3. Lišenje slobode lica zatečenog u izvršenju krivičnog dela	327
4.4. Postupanje državnog tužioca nakon dovođenja lica lišenog slobode i zadržavanje od strane državnog tužioca	328
4.5. Određivanje pritvora u izviđaju	329
5. Informativni razgovori sa građanima	330
5.1. Prikupljanje obaveštenja od građana	331
5.2. Prikupljanje obaveštenja od lica u pritvoru	333
6. Dokazne radnje u izviđaju	334
6.1. Saslušanje osumnjičenog u izviđaju	334
6.2. Saslušanje svedoka u izviđaju	336
6.3. Privremeno oduzimanje predmeta, uviđaj i veštačenje u izviđaju	337
7. Sudsko obezbeđenje dokaza tokom izviđaja	338
8. Odlaganje krivičnog gonjenja	339
9. Odbacivanje krivične prijave iz razloga pravičnosti	340

10. Krivična prijava i načini saznanja za krivično delo	340
10.1. Vrste krivičnih prijava	341
10.2. Dužnost podnošenja krivične prijave	342
10.3. Podnošenje krivične prijave	343
10.4. Krivična prijava koju podnosi policija	344
10.5. Postupanje državnog tužioca nakon prijema krivične prijave	345

OSMO POGLAVLJE
ISTRAGA (ČL. 274–290)

1. Osnovne osobenosti istrage	347
2. Materijalni i formalni uslovi za vođenje istrage	348
3. Nadležnost za sprovođenje istrage	350
3.1. Poveravanje izvođenja dokaznih radnji	351
3.2. Dokazne radnje za čije je naređivanje isključivo nadležan sudija za istragu	352
4. Određivanje pritvora u istrazi	353
5. Obim istrage	353
6. Dokazni predlozi okrivljenog, branioca, oštećenog i punomoćnika oštećenog u istrazi	354
7. Pravo prisustvovanja pojedinim radnjama u istrazi	355
8. Obaveza pružanja pomoći u istrazi	358
9. Obaveza čuvanja tajne u istrazi	358
10. Održavanje reda tokom istrage	359
11. Prekid istrage	360
12. Optužnica oštećenog kao tužioca	361
13. Neposredna optužnica državnog tužioca	362
14. Pribavljenje podataka o okrivljenom	362
15. Okončanje istrage	363

DEVETO POGLAVLJE
OPTUŽENJE (ČL. 291–299)

1. Sadržaj optužnice	367
2. Kontrola optužnice	368
2.1. Obustava postupka kao ishod kontrole optužnice	370
2.2. Nevezanost suda za pravnu kvalifikaciju tužioca	370
2.3. Potvrđivanje optužnice kao ishod kontrole optužnice	370
3. Žalba na odluku vanraspravnog veća	371
4. Odlučivanje o pritvoru u fazi optuženja	371
5. Dostavljanje optužnice okrivljenom	372

DESETO POGLAVLJE
SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVICE (ČL. 300–303)

1. Zaključivanje sporazuma o priznanju krivice	375
2. Predmet sporazuma o priznanju krivice	376

3. Odlučivanje o sporazumu o priznanju krivice	380
4. Presuda donesena na osnovu sporazuma o priznanju krivice i mogućnost njenog pobijanja	384

JEDANAESTO POGLAVLJE
GLAVNI PRETRES I PRESUDA

1. Karakter glavnog pretresa kao suđenja u užem smislu reči	387
2. Pripreme za glavni pretres (čl. 304–312)	388
2.1. Određivanje vremena glavnog pretresa	388
2.2. Pripremno ročište za glavni pretres	388
2.3. Mesto održavanja glavnog pretresa	390
2.4. Pozivanje na glavni pretres	390
2.5. Pribavljanje novih dokaza	392
2.6. Određivanje dopunskih sudija	393
2.7. Saslušanje svedoka i veštaka van glavnog pretresa	393
2.8. Odlaganje započinjenja glavnog pretresa	393
2.9. Odustanak od optužnice pre početka glavnog pretresa	394
3. Održavanje glavnog pretresa	395
3.1. Javnost glavnog pretresa (čl. 313–316)	395
3.2. Rukovođenje glavnim pretresom (čl. 317–321)	395
3.2.1. Obaveznost prisustva na glavnom pretresu	395
3.2.2. Rukovođenje glavnim pretresom	395
3.2.3. Čuvanje ugleda suda i učesnika u postupku	396
3.2.4. Održavanje reda i kažnjavanje zbog nepoštovanja reda i procesne discipline	397
3.3. Pretpostavke za održavanje glavnog pretresa (čl. 322–327)	399
3.3.1. Otvaranje zasedanja	399
3.3.2. Nedolazak tužioca na glavni pretres	399
3.3.3. Nedolazak optuženog na glavni pretres i suđenje u odsustvu	400
3.3.4. Nedolazak branioca	401
3.3.5. Održavanje glavnog pretresa u očekivanju donošenja presude kojom se optužba odbija	402
3.3.6. Nedolazak svedoka i veštaka	403
4. Odlaganje i prekidanje glavnog pretresa (čl. 328–330)	404
4.1. Odlaganje glavnog pretresa	404
4.1.1. Održavanje odloženog glavnog pretresa	405
4.2. Prekid glavnog pretresa	406
5. Zapisnik o glavnom pretresu (čl. 331–334)	407
5.1. Ispravke zapisnika i uvid u zapisnik	408
5.2. Sadržaj zapisnika	409
5.3. Izreka presude	410
6. Početak glavnog pretresa i saslušanje optuženog (čl. 335–345)	410
6.1. Ulazak sudije odnosno veća u sudnicu	410
6.2. Utvrđivanje identiteta optuženog i davanje uputstava	410
6.3. Pouke o dokaznim predlozima na glavnom pretresu	412
6.4. Početak glavnog pretresa i čitanje optužnice	413

6.5. Pojašnjenje optužnice i izjašnjavanje o krivici	413
6.6. Priznanje optuženog	414
6.7. Saslušanje optuženog i čitanje ranije datog iskaza	415
6.8. Postavljanje pitanja optuženom	416
6.9. Saslušanje saoptuženih i njihovo suočenje	417
6.10. Privremeno udaljavanje optuženog zbog odbijanja saoptuženog ili svedoka da daju iskaz	418
6.11. Dogovaranje optuženog sa braniocem	419
7. Dokazni postupak (čl. 346–360)	419
7.1. Izvođenje dokaza	419
7.2. Saslušanje svedoka i veštaka	421
7.3. Dužnost svedoka	421
7.4. Predočavanje nalaza i mišljenja veštaka i dužnosti veštaka	422
7.5. Postavljanje pitanja svedoku i veštaku	423
7.6. Izmena iskaza svedoka i veštaka i predočavanje ranije datih iskaza	423
7.7. Opuštanje, privremeno udaljavanje i pozivanje svedoka i veštaka	423
7.8. Saslušavanje svedoka ili veštaka van sudnice	424
7.9. Dokazne radnje koje van glavnog pretresa preduzima sudija za istragu ...	424
7.10. Čitanje zapisnika o dokaznim radnjama preduzetim van glavnog pretresa i uvid u isprave i predmete koji služe kao dokaz	425
7.11. Izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza	426
7.12. Čitanje zapisnika i reprodukovanje snimka saslušanja	427
7.13. Primedbe stranaka i oštećenog	427
7.14. Predlozi za dopunu dokaza	428
7.15. Izmena optužbe	428
8. Završne reči (čl. 361–366)	429
8.1. Redosled završnih reči	429
8.2. Završna reč tužioca	430
8.3. Završna reč oštećenog	430
8.4. Završna reč odbrane	431
8.5. Završne reči i procesna disciplina	431
8.6. Završetak glavnog pretresa	432
9. Odbacivanje optužnice (čl. 367)	432

DVANAESTO POGLAVLJE
PRESUDA (ČL. 368–380)

1. O presudi uopšte	435
2. Izricanje i objavljivanje presude	436
3. Odnos između presude i optužbe	436
4. Dokazna utemeljenost presude	438
5. Vrste presuda	440
5.1. Presuda kojom se optužba odbija (odbijajuća presuda)	442
5.2. Presuda kojom se optuženi oslobađa od optužbe (oslobađajuća presuda)	443
5.3. Presuda kojom se optuženi oglašava krivim (osuđujuća presuda)	445
6. Objavljivanje presude	447
7. Odlučivanje o pritvoru nakon izricanja presude	449

8. Pouka o pravu na žalbu i druga upozorenja	450
9. Pismena izrada i dostavljanje presude	451
9.1. Rok za pismenu izradu presude i subjekti kojima se presuda dostavlja	451
9.2. Sadržaj presude	452
9.3. Ispravke u presudi	456

TRINAESTO POGLAVLJE

POSTUPAK PO PRAVNIM LEKOVIMA

1. Redovni pravni lekovi	457
1.1. Žalba na presudu prvostepenog suda (čl. 381–412)	457
1.1.1. Rok za izjavljivanje žalbe protiv presude i suspenzivno dejstvo žalbe protiv presude	458
1.1.2. Subjekti žalbe	458
1.1.3. Odricanje od prava na žalbu i odustanak od žalbe	460
1.1.4. Sadržaj žalbe i postupanje po nepotpunoj žalbi	461
1.1.5. Osnovi zbog kojih se presuda može pobijati	463
1.1.5.1. Bitne povrede odredaba krivičnog postupka	463
1.1.5.2. Povrede Krivičnog zakonika	465
1.1.5.3. Pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje	466
1.1.5.4. Pobijanje presude zbog odluke o krivičnim sankcijama, oduzimanju imovinske koristi, troškovima krivičnog postupka i imovinskopravnom zahtevu	467
1.1.6. Postupak po žalbi	468
1.1.7. Odgovor na žalbu	469
1.1.8. Postupanje pred drugostepenim sudom	469
1.1.9. Sednica veća	470
1.1.10. Odlučivanje na sednici veća ili na pretresu	471
1.1.11. Pretres pred drugostepenim sudom	471
1.1.12. Granice ispitivanja prvostepene presude	473
1.1.13. Ograničenje pozivanja na žalbeni razlog	474
1.1.14. Zabrana preinačenja na štetu optuženog	475
1.1.15. Prošireno dejstvo žalbe	476
1.1.16. Povlastica združivanja (<i>Beneficium cohesionis</i>)	476
1.1.17. Odluke drugostepenog suda po žalbi	478
1.1.18. Obrazloženje odluke drugostepenog suda	482
1.1.19. Vraćanje spisa prvostepenom sudu	482
1.1.20. Ponovno održavanje glavnog pretresa pred prvostepenim sudom	482
1.2. Žalba na presudu drugostepenog suda (čl. 413)	484
1.2.1. Razlozi za žalbu sudu trećeg stepena	484
1.3. Žalba na rešenje (čl. 414–419)	485
2. Vanredni pravni lekovi	487
2.1. Ponavljanje krivičnog postupka (čl. 420–432)	488
2.1.1. Preinačenje presude bez ponavljanja postupka (nepravo ponavljanje krivičnog postupka)	489
2.1.2. Nastavljanje postupka	491
2.1.3. Ponavljanje postupka okončanog rešenjem	491
2.1.4. Ponavljanje krivičnog postupka u korist okrivljenog	493

2.1.5. Ponavljanje krivičnog postupka na štetu okrivljenog	494
2.1.6. Ponavljanje postupka kad je okrivljenom suđeno u odsustvu	495
2.1.7. Postupak po zahtevu za ponavljanje krivičnog postupka	496
2.1.7.1. Lica ovlašćena za podnošenje zahteva za ponavljanje krivičnog postupka	496
2.1.7.2. Sadržaj zahteva za ponavljanje krivičnog postupka	498
2.1.7.3. Odlučivanje o zahtevu	498
2.1.7.4. Dozvola za ponavljanje krivičnog postupka	499
2.1.7.5. Pravila ponovljenog krivičnog postupka	500
2.2. Vanredno ublažavanje kazne (čl. 433–436)	501
2.2.1. Lica ovlašćena za podnošenje zahteva za vanredno ublažavanje kazne i nesuspenzivno dejstvo zahteva	502
2.2.2. Odlučivanje o zahtevu za vanredno ublažavanje kazne	502
2.2.3. Opozivanje presude kojom je kazna vanredno ublažena	503
2.3. Zahtev za zaštitu zakonitosti (čl. 437–445)	503
2.3.1. Razlozi za podizanje zahteva za zaštitu zakonitosti	503
2.3.2. Predlog okrivljenog za podnošenje zahteva za zaštitu zakonitosti	504
2.3.3. Sud nadležan za odlučivanje o zahtevu za zaštitu zakonitosti	505
2.3.4. Postupak odlučivanja o zahtevu za zaštitu zakonitosti	505
2.3.5. Ograničenost odlučivanja, privilegija povezanosti i zabrana preinačenja na gore	506
2.3.6. Odbijanje zahteva za zaštitu zakonitosti	506
2.3.7. Usvajanje zahteva za zaštitu zakonitosti	507
2.3.8. Ponavljanje krivičnog postupka po osnovu zahteva za zaštitu zakonitosti	508
2.3.9. Ponovno suđenje	509

ČETRNAESTO POGLAVLJE POSEBNI KRIVIČNI POSTUPCI

1. Skraćeni postupak (čl. 446–460)	511
1.1. Pokretanje skraćenog postupka i izostanak istrage	512
1.2. Pritvor u skraćenom postupku	512
1.3. Posebna procesna mogućnost za supsidijarnu optužbu u slučaju „ćutanja“ državnog tužioca	513
1.4. Podnošenje optužnog predloga i postupanje suda	513
1.5. Ročište radi mirenja	515
1.6. Prigovor mesne nadležnosti i izuzeće sudije u skraćenom postupku	516
1.7. Glavni pretres i presuda u skraćenom postupku	516
1.8. Sumarno okončanje glavnog pretresa u skraćenom postupku	518
1.9. Žalba protiv presude u skraćenom postupku	519
2. Postupak za izricanje krivične sankcije bez glavnog pretresa (čl. 461–464)	519
3. Postupak za primenu mera bezbednosti medicinskog karaktera (čl. 470–476)	521
3.1. Opšta pravila	521
3.2. Sudsko odlučivanje o meri bezbednosti	523
3.3. Sudski nadzor nad izvršenjem mera bezbednosti	525
3.4. Primena mera bezbednosti obaveznog lečenja alkoholičara ili obaveznog lečenja narkomana	526

4. Postupak prema maloletnicima (čl. 42–89 ZMP)	527
4.1. Opšta pravila postupka prema maloletnicima	528
4.2. Pravila kojima se modifikuju neka opšta krivičnoprocesna načela	528
4.3. Načela postupka prema maloletnicima	529
4.3.1. Načelo oficijelnosti krivičnog gonjenja	529
4.3.2. Načelo procesne protektivnosti u odnosu na maloletnika	529
4.3.3. Načelo funkcionalnog spajanja pripremnog postupka i faze suđenja	530
4.3.4. Načelo terminološke povlašćenosti maloletnika	530
4.3.5. Načelo hitnosti krivičnog postupka prema maloletnicima	531
4.3.6. Načelo povišene procesne diskrecije	531
4.3.7. Načelo specijalizovanosti službenih aktera postupka prema maloletnicima	532
4.4. Ostala opšta pravila postupka prema maloletnicima	532
4.4.1. Nadležnost u postupku prema maloletnicima	533
4.4.2. Opseg primene pravila postupka prema maloletnicima	533
4.4.3. Odluke koje se donose kada je delo učinilo dete	533
4.4.4. Zabrana suđenja u odsustvu	534
4.4.5. Obavezna stručna odbrana maloletnika	534
4.4.6. Nemogućnost oslobođenja od dužnosti svedočenja	534
4.4.7. Vođenje jedinstvenog postupka, razdvajanje i spajanje postupka ...	534
4.4.8. Posebna uloga organa starateljstva u postupku prema maloletnicima ...	535
4.4.9. Dostavljanje pismena maloletniku	536
4.5. Mere za obezbeđenje prisustva maloletnika, pružanje pomoći i zaštite maloletniku i privremeni smeštaj	536
4.6. Odvijanje postupka prema maloletnicima kroz osnovne procesne stadijume ...	538
4.6.1. Izviđaj i (ne)pokretanje postupka prema maloletniku	538
4.6.1.1. Prikupljanje obaveštenja od maloletnika i saslušanje maloletnika u izviđaju	539
4.6.1.2. Odbacivanje krivične prijave i kontrolna funkcija oštećenog	539
4.6.1.3. Određivanje opomene maloletniku u izviđaju	539
4.6.1.4. Poravnanje za krivična dela koja se gone po privatnoj tužbi	540
4.6.1.5. Postupanje državnog tužioca prema načelu oportuniteta krivičnog gonjenja – bezuslovni oportunitet krivičnog gonjenja	541
4.6.1.6. Postupak određivanja vaspitnog naloga u izviđaju – uslovljeni oportunitet krivičnog gonjenja	542
4.6.2. Pripremnii postupak prema maloletniku	543
4.6.2.1. Dokazne radnje za čije je naređivanje isključivo nadležan sudija za maloletnike	544
4.6.2.2. Prikupljanje podataka u pripremnii postupku	544
4.6.2.3. Osnovni način preduzimanja radnji u pripremnii postupku i lica koja prisustvuju pojedinim dokaznim radnjama	544
4.6.2.4. Obustavljanje pripremnii postupka prema maloletniku	545
4.6.3. Predlog državnog tužioca da se maloletniku izrekne krivična sankcija i sudski stadijum postupka prema maloletnicima	547
4.6.4. Sudska kontrola predloga državnog tužioca da se maloletniku izrekne krivična sankcija	547
4.6.5. Zakazivanje sednice veća ili glavnog pretresa	548

4.6.6. Održavanje sednice veća za maloletnike	548
4.6.7. Glavni pretres u postupku prema maloletnicima	549
4.6.7.1. Isključenje javnosti na glavnom pretresu i isključenje pojedinih prisutnih lica sa glavnog pretresa	549
4.6.7.2. Odluke kojima se okončava glavni pretres u postupku prema maloletnicima	550
4.6.7.3. Odluka o troškovima postupka i o imovinskopravnom zahtevu	550
4.6.8. Pravni lekovi u postupku prema maloletnicima.....	551

PETNAESTO POGLAVLJE

POSEBNE MODIFIKUJUĆE KRIVIČNOPROCESNE ODREDBE I DRUGI POSTUPCI POVEZANI SA KRIVIČNOPRAVNOM PROBLEMATIKOM

A. POSTUPAK IZRICANJA SUDSKE OPOMENE (ČL. 465–469)	553
B. POSTUPCI KOJI SU FUNKCIONALNO POVEZANI SA REŠAVANJEM ODREĐENIH KRIVIČNOPRAVNIH PITANJA	555
1. Postupak oduzimanja predmeta (čl. 477)	555
2. Postupak za oduzimanje imovinske koristi (čl. 478–485)	556
2.1. Lice od kojeg se oduzima imovinska korist i postupak na glavnom pretresu	557
2.2. Utvrđivanje iznosa imovinske koristi, odluka o oduzimanju imovinske koristi i pravni lekovi protiv te odluke	558
3. Oduzimanje imovine čije zakonito poreklo nije dokazano	559
3.1. Privremeno oduzimanje predmeta, imovinske koristi ili imovine (čl. 90–97) ...	561
3.1.1. Finansijska istraga	561
3.1.2. Odlučivanje o zahtevu za određivanje privremenog oduzimanja predmeta, imovinske koristi ili imovine	562
3.1.3. Žalba na rešenje o privremenom oduzimanju predmeta, imovinske koristi ili imovine	563
3.1.4. Izvršenje rešenja o privremenom oduzimanju predmeta, imovinske koristi ili imovine	564
3.1.5. Trajanje privremenog oduzimanja predmeta, imovinske koristi i imovine	565
3.2. Trajno oduzimanje imovine čije zakonito poreklo nije dokazano (čl. 486–489)	565
3.2.1. Pokretanje postupka za trajno oduzimanje imovine	565
3.2.2. Odlučivanje o zahtevu za trajno oduzimanje imovine	566
3.2.3. Rešenje o trajnom oduzimanju imovine i postupak po žalbi	567
4. Postupak za opozivanje uslovne osude (čl. 490)	569
5. Postupak za donošenje odluke o rehabilitaciji (čl. 491–495)	570
5.1. Nastupanje rehabilitacije po sili zakona	571
5.2. Sudska rehabilitacija	572
6. Prestanak mera bezbednosti i pravnih posledica osude (čl. 496–497)	574
7. Postupak za naknadu štete, rehabilitaciju i ostvarivanje drugih prava neosnovano osuđenih, kao i lica koja su nezakonito ili neosnovano lišena slobode (čl. 498–506)	575
7.1. Titulari prava na naknadu štete	577
7.2. Postupak ostvarivanja prava na naknadu štete	581

7.3. Moralna rehabilitacija i poništaj upisa neosnovane osude u kaznenoj evidenciji	582
7.4. Priznavanje radnog staža i staža osiguranja	583
K. Postupak međunarodne krivičnopravne pomoći	584
8.1. <i>Ratio legis</i> međunarodne krivičnopravne pomoći i saradnje	584
8.2. Izvori prava međunarodne krivičnopravne pomoći	586
8.2.1. Prioritetni izvor prava međunarodne krivičnopravne pomoći	586
8.3. Osnovni opšti uslov za pružanje međunarodne krivičnopravne pomoći	586
8.4. Nadležnost za pružanje međunarodne krivičnopravne pomoći	587
8.5. Opšte pravilo komunikacije između nadležnih domaćih i stranih državnih organa	587
8.5.1. Sadržaj zamolnice	588
8.6. Vrste i osnovni oblici međunarodne krivičnopravne pomoći	589
8.6.1. Izručenje okrivljenih i osuđenih	589
8.6.2. Uslovi za izručenje okrivljenog stranoj državi	589
8.6.3. Postupak ekstradicije	590
8.6.3.1. Postupak pred Ministarstvom pravde	590
8.6.3.2. Postupak pred sudom	591
8.6.4. Donošenje odluke o zahtevu za izručenje	593
8.6.5. Neposredno izvršenje rešenja o ekstradiciji i preuzimanje lica čije je izručenje dozvoljeno	594
8.6.6. Konkurencija ekstradicionih zahteva	595
8.6.7. Sprovođenje ekstradiranog lica preko teritorije Crne Gore	595
8.6.8. Predaja dokaznog materijala koji se odnosi na krivično delo za koje je odobreno izručenje	595
8.6.9. Ekstradicija po skraćenom postupku	596
8.6.10. Ekstradicija po zahtevu Crne Gore	596
8.7. Ustupanje i preuzimanje krivičnog gonjenja	597
8.7.1. Ustupanje krivičnog gonjenja stranoj državi	597
8.7.2. Preuzimanje krivičnog gonjenja	598
8.8. Izvršenje strane krivične presude	599
8.9. Izvršenje krivične presude suda Crne Gore u stranoj državi	600
8.10. Međunarodna pravna pomoć u odnosu na pojedine dokazne i druge procesne radnje	600
8.10.1. Privremeno prebacivanje lica lišenog slobode u stranu državu radi učestvovanja u procesnim radnjama u stranoj državi	601
8.10.2. Obavezno dostavljanje podataka o određenim krivičnim delima Nacionalnom centralnom birou Interpola	601
8.10.3. Pribavljanje relevantnih uporednopravnih izvora	602
8.11. Pružanje međunarodne krivičnopravne pomoći određenim oblicima međunarodnog pravosuđa	602
8.12. Troškovi međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima	602
Spisak skraćenica	603
Literatura	605

PREDGOVOR

Knjiga *Krivično procesno pravo* predstavlja udžbenik koji je prvenstveno namenjen studentima pravnih fakulteta, kao i drugih visokoškolskih ustanova, koje neguju izučavanje prava, radi njihovog upoznavanja sa materijom krivičnog procesnog prava, kao izuzetno važnim segmentom pravničkog obrazovanja. Krivično procesno pravo je predmet od velike važnosti na pravnim fakultetima, ali i na policijskim akademijama i sličnim visokim školama, a ta važnost se temelji na ogromnom značaju normativne materije koju ta pravna nauka proučava, jer je za bilo koju savremenu i demokratsku državu, jedan od najvažnijih ciljeva ispravno funkcionisanje krivičnoprocesnog sistema, čime se stvaraju neki od najvažnijih preduslova za stabilnost i delotvornost celokupnog pravnog sistema. Naime, ako je krivični postupak dovoljno brz, pravičan i efikasan, time se s jedne strane, dosledno zaštićuju vitalne ustavne i međunarodnim pravom garantovane slobode građana, ali se tako s druge strane, omogućava i celovita zaštita svih drugih vitalnih društvenih vrednosti, koje se inače, mogu povrediti ili ugroziti, odnosno povređuju se i ugrožavaju izvršenjem krivičnih dela.

Propisivanjem koja su ponašanja protivpravna, te predstavljaju krivična dela, uz predviđanje određenih sankcija za njih, izolovano i samo po sebi, se ne postiže mnogo, ako se istovremeno, stvaranjem potrebnih normativnih i faktičkih uslova, ne omogući efikasno rešavanje tih pitanja u krivičnom postupku. Drugim rečima, norme krivičnog materijalnog prava se ne mogu oživotvoriti, niti postići svoje projektovano pravno i faktičko dejstvo, ako istovremeno ne postoje valjane norme krivičnog procesnog prava.

Značaj krivičnog procesnog prava se, osim u odnosu na stvaranje potrebnih normativnih uslova za rešavanje zahteva materijalnog krivičnog prava, ogleda i u njegovoj zaštitničkoj funkciji u odnosu na prava i slobode građana, jer većina garancija propisanih Ustavom i međunarodnopravnim aktima u odnosu na načelnu zaštitu lične slobode, telesne celokupnosti itd., vrede samo onoliko koliko su realno potvrđene pravilima krivičnog postupka i u isto vreme, zakonitom praksom svih službenih aktera krivične procedure. Imajući sve to u vidu, nije teško uočiti ogroman značaj krivičnog procesnog prava, pa se stoga nadamo da će ovaj udžbe-

nik korisno poslužiti ne samo studentima redovnih i posleddiplomskih studija pravnih fakulteta i drugih visokoškolskih ustanova, za upoznavanje sa ovom izuzetno važnom granom pravnog sistema, već da će biti korištan i onima koji u praksi obavljaju određene krivičnoprocesne funkcije.

Nakon pet izdanja knjige „Krivično procesno pravo – opšti deo“ i dva izdanja udžbenika – „Krivično procesno pravo – posebni deo“, autor je konačno bio u prilici da objavi celovit udžbenik, koji je u međuvremenu doživeo već tri izdanja. Taj je udžbenik, koji izvorno namenjen studentima Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Novom Sadu, ali i drugim čitaocima koji su prvenstveno zainteresovani za pozitivno krivično procesno pravo Srbije, poslužio kao osnova za izradu prvog izdanja ovog udžbenika, koji se primarno odnosi na krivično procesno pravo Crne Gore. Iako je „beogradski“ udžbenik bio sistemski osnova i za pisanje udžbenika koji se odnosi na krivični postupak Crne Gore, između ta dva udžbenika postoje velike i ozbiljne razlike koje se temelje na sada već prilično velikim razlikama između osnovnih i sporednih izvora krivičnog procesnog prava Srbije i Crne Gore, pa je i to, između ostalog, uticalo da pisanje udžbenika namenjenog studentima u Crnoj Gori, bude ne samo skopčano sa prilično velikim naporom, već i da predstavlja svojevrsni izazov.

Iako je ova knjiga pretežno pisana u udžbeničkom maniru, primarno namenjena studentima, verujemo da ona može korisno poslužiti i svima koji se u praksi sreću sa primenom pravila krivičnog procesnog prava, a gde spadaju sudije krivičari, državni tužioci, policajci i advokati koji obavljaju funkciju branioca u krivičnom postupku itd. Kada znamo kako je i u kojoj meri, tj. prilično radikalno promenjen krivičnoprocesni normativni ambijent Crne Gore usvajanjem novog Zakonika o krivičnom postupku, koji sadrži čitav niz novih instituta i krivičnoprocesnih mehanizama, kao što je potpuno promenjena koncepcija istrage, sada svrstane u nadležnost državnog tužioca, zamena pretkrivičnog postupka izvidajem, kojim rukovodi državni tužilac, uvođenje sporazuma o priznanju krivice itd., onda svakako moramo biti svesni i koliko će napora akteri budućeg krivičnog postupka Crne Gore morati uložiti u usvajanje novih normativnih sadržaja i u prilagođavanje na novi zakonski ambijent u sferi krivičnog postupka. Naravno, ovde ne treba zaboraviti i to može mnogima poslužiti i kao neka vrsta „utehe“, da i novi ZKP Crne Gore, sadrži čitav niz tradicionalnih i dokazano dobrih krivičnoprocesnih rešenja i instituta, već decenijama prisutnih u zakoni(ci)ma o krivičnom postupku nekadašnje SFRJ, pa zatim i Crne Gore, što će svakako, značajno olakšati ukupno „navikavanje“ na promenjeni normativni ambijent u sferi krivičnog postupka. Nadamo se da ova knjiga može korisno poslužiti da takvo „navikavanje“ na novi krivičnoprocesni ambijent Crne Gore, bude uspešno.

Kako je uvek aktuelna poznata misao čuvenog italijanskog kriminologa i sudskog psihologa Enrika Ferija, koji je davno u predgovoru za Altavilinu „Sudsku psihologiju“, mudro istakao da *svi zakoni vrede onoliko*

koliko vrede ljudi, koji su pozvani da te zakone primenjuju, nadamo se da će ova knjiga korisno poslužiti i svima koji će u praksi primenjivati Zakonik o krivičnom postupku, a naročito da će im pomoći u iznalaženju pravog smisla pojedinih normi, uvedenih nedavno usvojenim Zakonom o izmenama i dopunama ZKP-a, te ih ohrabriti u primeni novih krivično-procesnih instituta i olakšati im njihovu primenu, te tako, doprineti da sve dobre strane Zakonika o krivičnom postupku dobiju svoju potpunu potvrdu i u praksi, kao i da obrnuto, sve njegove odredbe koje možda nisu sasvim potpune ili jasne (a nije sporno da nema savršenih zakona, jer savršenstvo ipak nije ljudska osobina), u praksi budu primenjene tako da to ne bude ni na štetu bilo kojeg subjekta krivičnog postupka, kao ni na štetu interesa pravičnog vođenja krivičnog postupka.

Ukazujući na važnost skladnog odnosa između *prava* i *etike*, ističemo da već član 1 Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore sadrži jednu ideju izuzetne etičke vrednosti, po kojoj naša krivična procedura, od koje zakonodavac zahteva da se odvija u skladu sa *načelom pravičnosti*, koje je i inače, vrhunski princip u demokratskim pravnim sistemima, ima dva ravnopravna *osnovna cilja*, a to je s jedne strane, da niko nevin ne bude osuđen, a s druge strane, da se učiniocu krivičnog dela izrekne krivična sankcija pod uslovima koje predviđa krivični zakonik i na osnovu zakonito sprovedenog postupka. Posebnu etičku vrednost ima i to što zakonodavac prilikom formulisanja osnovnih ciljeva krivičnog postupka, na prvo mesto stavlja poštedu nevinih od krivičnog progona, a tek potom odgovarajuće sankcionisanje krivaca, što je u duhu one poznate metafore, po kojoj je za demokratsku državu koja se odlikuje *vladavinom prava*, uvek bolje da je i „sto učinilaca krivičnih dela na slobodi, nego jedan nevin čovek u zatvoru“. Nadamo se da će ova knjiga dati koristan doprinos potpunijem poštovanju pravnih ali i etičkih ciljeva krivične procedure.

Novembra 2011. godine

Autor

OPŠTI DEO

PRVO POGLAVLJE

OSNOVI KRIVIČNOG PROCESNOG PRAVA

1. POJAM KRIVIČNOG PROCESNOG PRAVA I KRIVIČNOG POSTUPKA KAO GRANE ZAKONODAVSTVA I SEGMENTA PRAVNOG SISTEMA

Krivično procesno pravo kao grana pozitivnog zakonodavstva predstavlja sistem ili normativno utvrđeni skup pravnih propisa, kojima se pre svega uređuje krivični postupak, ali takođe i jedan vremenski stadijum koji prethodi formalnom krivičnom postupku, a koji se najčešće označavao kao pretkrivični postupak, a sada kao *izviđaj*. Sastavni deo definicije krivičnog procesnog prava, kao grane zakonodavstva je pojam krivičnog postupka. U opštem smislu i krivični postupak se, kao i bilo koji drugi „postupak“, svodi na određeno postupanje, odnosno određenu *proceduru*, koja se obavlja radi ostvarenja nekog cilja. U jednom najopštijem smislu, praktično svaka ljudska delatnost se može svesti na neki tip postupka, odnosno, svodi se na preduzimanje određenih svrsishodnih radnji, tj. radnji koje imaju određeni cilj. Na primer, u nekom postupku proizvodnje, radnici prema unapred projektovanom tehnološkom obrascu vrše potrebne radnje na određenim predmetima, upotrebljavajući pri tom neophodna sredstva, čime ostvaruju svoj proizvodni cilj dobijanja nekog finalnog proizvoda i tsl. Kada je u pitanju krivični postupak, taj cilj se svodi na rešavanje krivične stvari koja je predmet postupka (*causa criminalis*), odnosno krivičnog dela koje je predmet optužnog akta i o kome odluku treba da donese krivični sud, koji u tom cilju vodi krivični postupak, što je njegova osnovna procesna funkcija, a u okviru samog postupka određene radnje vrše i drugi različiti krivičnoprocesni subjekti, koji na taj način realizuju svoja krivičnoprocesna prava i dužnosti, među kojima su, pored suda, najznačajniji oni koji vrše stranačke funkcije – funkciju optužbe i funkciju odbrane.

Krivično procesno pravo se kao grana zakonodavstva pojmovno određuje na različite načine. Uobičajeno se definicije krivičnog procesnog prava mogu podeliti na *dve osnovne vrste*: 1) realističke i 2) jurističke. Realističke definicije se temelje na shvatanju krivičnog procesnog prava

kao jednog stvarnog pojma, tako da se on pojmovno određuje preko određenih stvarno, odnosno objektivno postojećih elemenata. Zavisno od broja takvih elemenata kao sastavnih delova pojedinih definicija, realističke definicije se dele na dve osnovne vrste: 1) bipartitne i 2) tripartitne. Za bipartitne definicije je karakteristično da počivaju na dva bazična elementa a za tripartitne da polaze od tri osnovna elementa. Prema jednoj tipičnoj bipartitnoj definiciji krivični postupak, koji se u ovoj definiciji posmatra kao sinonim za krivično procesno pravo, je skup zakonom određenih krivičnoprocesnih radnji procesnih subjekata, koje se vrše radi ostvarenja određenog cilja.¹ Prema jednoj od kompletnijih tripartitnih realističkih definicija, krivično procesno pravo kao grana zakonodavstva predstavlja sistem pravnih propisa kojima su regulisane radnje krivičnoprocesnih subjekata u cilju donošenja odluke suda (presude ili rešenja) o krivičnom delu, učinocu i krivičnoj sankciji.² Za jurističke definicije krivičnog procesnog prava je karakteristično da počivaju na shvatanju postupka kao pravnog fenomena, koji se pre svega ogleda u postojanju određenih procesnih ili procesno-pravnih odnosa između različitih subjekata krivičnog postupka. U tom smislu se krivično procesno pravo može definisati kao sistem pravnih propisa kojima se određuju krivičnoprocesni subjekti i regulišu njihovi krivičnoprocesni odnosi radi rasvetljavanja i rešenja krivične stvari, odnosno u cilju ostvarenja krivičnopravne zaštite određenog društva, tj. države.³

Navedena podela definicija krivičnog procesnog prava je u suštini teorijskog karaktera i ona se ne može smatrati apsolutnom. Naime, svaka definicija ima svoje dobre i loše strane, te može biti manje ili više potpuna, jasna i utemeljena. Osim ovoga, svaka definicija je u osnovi teorijskog karaktera, što znači da uvek nužno počiva i na odgovarajućim doktrinarnim opredeljenjima naučnika koji je zastupaju, a iz čega istovremeno proizilazi i relativni karakter bilo koje definicije, jer uvek i neminovno, postoji niz različitih teorijskih shvatanja takvih pitanja krivičnog procesnog prava, koja se na striktan način ne regulišu zakonom. Pored toga, nije ni ostvarivo, a ni potrebno, praviti strogu razliku između realističkih i jurističkih definicija, već je suprotno tome, moguće napraviti i određenu sintezu elemenata tih različitih teorijskih pristupa definisanju krivičnog procesnog prava, koje se može na adekvatan način pojmovno objasniti i uz određenu kombinaciju elemenata koji se u teorijskom smislu obično pripisuju tipičnim realističkim (krivičnoprocesni subjekti i njihove radnje u krivičnom postupku), odnosno jurističkim definicijama krivičnog procesnog prava (odnosi između krivičnoprocesnih subjekata). Zatim, mišljenja smo da se krivično procesno pravo najadekvatnije može definisati

¹ Više o tome: T. Živanović, *Osnovni problemi Krivičnog i Građanskog procesnog prava (postupka)*, Beograd, 1940, str. 7 i str. 52.

² Z. Jekić, *Krivično procesno pravo*, Beograd, 2003, str. 6.

³ D. Dimitrijević, *Krivično procesno pravo*, Beograd, 1965, str. 12.

tako što bi naglasak u njegovom pojmovnom određenju bio na subjektima koji u postupku ostvaruju svoje procesne funkcije. Shodno ovome, *krivično procesno pravo predstavlja skup pravnih propisa kojima se uređuje pravni i procesni položaj subjekata krivičnog postupka, te omogućava da ti subjekti u skladu sa zakonom ostvaruju svoje osnovne procesne funkcije, u cilju realizacije svojih prava i dužnosti, te radi donošenja odluke kojom se rešava stvar koja je predmet krivičnog postupka.*

Osnovni elementi navedene definicije krivičnog procesnog prava su:

1. Krivično procesno pravo je skup ili sistem pravnih propisa, među kojima najznačajnije mesto zauzimaju zakonski propisi koji spadaju u izvore krivičnog procesnog prava: 1) Zakonik o krivičnom postupku kao osnovni (glavni) izvor krivičnog procesnog prava i 2) drugi zakoni kao tzv. sporedno krivično procesno zakonodavstvo.

2. Krivičnim procesnim pravom se uređuje pravni i procesni položaj subjekata krivičnog postupka, kao i subjekata koji postupaju u izviđaju, koji prethodi formalno pokrenutom krivičnom postupku, odnosno njihov procesni status koji se svodi na skup prava i dužnosti kojima ti subjekti raspolažu.

3. U samom krivičnom postupku najvažniji subjekti su oni subjekti koji vrše osnovne procesne funkcije: 1) funkciju optužbe (ovlašćeni tužilac), 2) funkciju odbrane (okrivljeni i njegov branilac) i 3) funkciju vođenja krivičnog postupka i presuđenja, odnosno donošenja odluke kojom se rešava predmet krivičnog postupka (krivični sud), ali pored njih, u postupku se pojavljuju i drugi subjekti koji ostvaruju dokaznu funkciju (svedoci i veštaci), ili realizuju neka druga svoja prava (oštećeni).

4. Cilj krivičnog postupka je rešavanje njegovog predmeta, odnosno donošenje odluke o krivičnom delu koje je predmet krivičnog postupka, ali se način rešavanja krivične stvari mora posmatrati u svetlu funkcija koje vrše osnovni procesni subjekti, odnosno stranačkih funkcija (optužba i odbrana), te sudske funkcije. Načelno posmatrano sud teži potpuno nezavisnom i nepristrasnom rešenju predmeta krivičnog postupka, čemu bi morao da teži i državni tužilac kada se radi o oficijelnom krivičnom gonjenju, mada su stranke, po logici stvari, uvek prvenstveno usmerene ka ostvarenju svojih osnovnih stranačkih interesa. Rešavanjem predmeta krivičnog postupka, odnosno donošenjem odluke o krivičnom delu koje je bilo predmet postupka, se u propisanim procesnim formama ispunjavaju zahtevi sadržani u materijalnom krivičnom pravu u odnosu na (ne)postojanje krivičnog dela, (ne)postojanje krivične odgovornosti, te kada se utvrdi postojanje dela učinjenog od strane krivično odgovornog lica, njemu se izriče odgovarajuća kazna ili se u skladu sa zakonom oslobađa od kazne, odnosno licu za koje je u postupku utvrđeno da nije bilo uračunljivo u vreme izvršenja krivičnog dela, izriče se odgovarajuća mera bezbednosti. Pored navedenih zahteva materijalnog krivičnog prava, predmet odluke kojom se okončava postupak

može biti povezan i sa zahtevima krivičnog procesnog prava koji se odnose na (ne)ispunjenost uslova za krivično gonjenje, poput pitanja amnestije, pomilovanja, zastarelosti itd.

2. SVRHA I ZNAČAJ KRIVIČNOG PROCESNOG PRAVA KAO GRANE ZAKONODAVSTVA

Krivično procesno pravo se može definisati i u funkcionalnom smislu, odnosno direktno u vezi sa njegovom svrhom postojanja, a uz neposredan oslonac na cilj materijalnog krivičnog prava. Jedan poznati nemački autor (*C. Roxin*), na takav način objašnjava pojam krivičnog procesnog prava, navodeći: „Materijalno krivično pravo, čija su osnovna pravila sadržana u Krivičnom zakonu, ustanovljava karakteristike kažnjivih radnji, te zaprećuje pravnim posledicama (kazne i mere bezbednosti), koje su povezane sa činjenjem krivičnog dela. Da bi ove norme mogle da ostvare svoju funkciju stvaranja elementarnih pretpostavki za mirni zajednički život ljudi, one ne smeju u slučaju izvršenja krivičnog dela, postojati samo na papiru. Potreban je pre svega, jedan pravno uređeni postupak, pomoću koga se postojanje kažnjive radnje može ustanoviti, te istovremeno omogućiti sprovođenje zakonom propisane sankcije. Pri tom se pod takvim 'pravno uređenim' postupkom mogu razumeti tri aspekta: njegove odredbe moraju biti tako formulisane da na odgovarajući način potpomažu materijalnom krivičnom pravu da bude sprovedeno; one moraju istovremeno da ustanove granice prava zadiranja organa krivičnog pravosuđa u zaštićene slobode pojedinaca; i one moraju konačno, da stvore mogućnost, da se pravnosnažnom odlukom ponovo uspostavi narušeni pravni mir.“⁴

Svrha krivičnog procesnog prava se u opštem smislu nužno povezuje s ciljem krivičnog materijalnog prava, odnosno krivičnog prava uopšte. Danas je uobičajeno da se krivičnom pravu pripisuje *utilitaristički karakter*, te se kao njegov cilj određuje efikasnija zaštita najznačajnijih dobara i vrednosti, od ponašanja koja ih povređuju ili ugrožavaju.⁵ Da bi se ovaj osnovni cilj krivičnog materijalnog prava mogao ostvariti, neophodno je postojanje pravnih pravila kojima se utvrđuju svrha, način, forma i tok krivičnog postupka. Naime, krivičnim pravom se u njegovom opštem delu ustanovljava opšti pojam krivičnog dela, utvrđuju uslovi koji su potrebni da bi postojala krivična odgovornost, te se definiše sistem krivičnih sankcija, dok posebni deo krivičnog prava sadrži određene inkriminacije, odnosno propisivanje konkretnih krivičnih dela. Međutim, da bi se u svakom konkretnom slučaju moglo utvrditi da li postoji ili ne postoji krivič-

⁴ C. Roxin, *Strafverfahrensrecht*, 25. Auflage, München, 1998, str. 1–2.

⁵ Z. Stojanović, *Krivično pravo – opšti deo*, XI izdanje, Pravna knjiga, Beograd, 2005, str. 21.

no delo, da li je lice kome je delo stavljano na teret zaista to delo učinilo, te da li je ono za njega krivično odgovorno i ako jeste, koja će mu se krivična sankcija izreći, neophodno je postojanje i jednog drugog korpusa krivičnopravnih pravila, odnosno potrebno je da postoje pravila krivičnog postupka. Stoga se kao neposredna svrha krivičnog procesnog prava može odrediti potreba stvaranja normativnih uslova za ispunjenje osnovnih zahteva materijalnog krivičnog prava, dok se, baš zbog te uske veze i međuzavisnosti krivičnog materijalnog i krivičnog procesnog prava, kao opšta svrha krivičnog procesnog prava, ispoljava zaštita najvažnijih dobara od kriminaliteta, što je imanentno i materijalnom krivičnom pravu.

Prethodno je, a u vezi sa opštim ciljem krivičnog prava, određena svrha krivičnog procesnog prava u *materijalnom smislu*, ali krivično procesno pravo ima i poseban cilj u *formalnom smislu*, a on se ogleda u neophodnosti stvaranja potrebnih normativnih uslova da svi krivičnoprocesni subjekti postupka mogu na zakonit način, u krivičnom postupku, ostvarivati sva svoja prava, te da se zakonom moraju stvoriti uslovi da subjekti krivičnog postupka realizuju i dužnosti koje su elementi njihovog procesnog statusa. Iz ovako određene svrhe krivičnog procesnog prava, direktno proizlazi i njegov veliki društveni značaj, jer je za društvo, odnosno državu i njen pravni sistem, jedan od najznačajnijih ciljeva da s jedne strane, zaštititi najvažnija društvena dobra od povređivanja i ugrožavanja vršenjem krivičnih dela, te da pri tom, s druge strane, svede na minimum mogućnost izlaganja nevinih ljudi krivičnopravnoj represiji.

Već u članu 1 Zakonika o krivičnom postupku, utvrđuje se svrha naše krivične procedure i to na jedan etički izuzetno vredan način, jer se kao svrha Zakonika o krivičnom postupku *prvo*, navodi utvrđivanje pravila sa ciljem da se omogući *pravično vođenje krivičnog postupka* i da niko nevin ne bude osuđen, a tek se *zatim*, kao cilj krivičnog postupka označava njegova opšta zaštitna funkcija, po kojoj je svrha njegovih pravila da se učiniocu krivičnog dela izrekne krivična sankcija pod uslovima koje predviđa Krivični zakonik i na osnovu zakonito sprovedenog postupka. Dakle, *osnovna zaštitna funkcija* krivičnog procesnog prava se može ostvarivati samo u okviru načela pravičnosti i uz nužni oprez u odnosu na eventualne sudske zablude, a u formalnom smislu se naravno, ne mora uvek učiniocu, odnosno optuženom u krivičnom postupku, izreći krivična sankcija, jer je u nekim situacijama moguće da se on oglasi krivim, a oslobodi od kazne.

3. POJAM KRIVIČNOG PROCESNOG PRAVA KAO NAUKE

Krivično procesno pravo se, osim kao grana zakonodavstva posvećena konstruisanju krivičnog postupka i stvaranju potrebne regulative kojom se omogućava ostvarenje nužnih zahteva krivičnog materijalnog prava, koji se pre svega odnose na pitanja krivičnog dela i krivične odgovor-

nosti, te kada su za to ispunjeni potrebni uslovi i problematiku krivičnih sankcija, može definisati i kao nauka. Slično kao i nauka krivičnog prava i krivično procesno pravo predstavlja jednu normativnu nauku, što znači da su pravne norme osnovni predmet te nauke, a da je proučavanje pravila pozitivnog krivičnog postupka konkretne države i njenog pravnog sistema, osnovni zadatak krivičnog procesnog prava kao nauke.

Da bi se važeća zakonska pravila krivičnog procesnog prava mogla kompletno objasniti, krivično procesno pravo se u velikoj meri, osim pozitivnim pravom, mora baviti i nizom teorijskih pitanja, koja imaju direktan i veliki praktični značaj. Na primer, u čitavom nizu odredbi Zakonika o krivičnom postupku se spominju dokazi, osnovi sumnje i osnovana sumnja ali se definicija dokaza, niti različitih zakonskih stepena sumnje, ne može naći u samom zakonskom tekstu, pa se tim pitanjem s jedne strane, bavi nauka krivičnog procesnog prava, a dok se s druge strane, u samoj sudskoj praksi tokom relativno dužeg vremenskog perioda kristališu određena shvatanja i kriterijumi, koji istovremeno postaju predmet daljeg interesovanja krivičnog procesnog prava kao nauke. Nauka krivičnog procesnog prava se može definisati kao normativna naučna disciplina posvećena izučavanju krivičnoprocesnih pravila, i to kako onih koja se odnose na konkretni pozitivni krivični postupak, tako i pravila iz komparativnog krivičnog procesnog zakonodavstva, odnosno pravila stranih krivičnih postupaka i velikih krivičnoprocesnih sistema, te pravila sadržanih u relevantnim izvorima međunarodnog prava, a krivično procesno pravo se pored toga bavi i opštim teorijskim pitanjima krivičnog postupka, te izučava i odgovarajuću sudsku praksu u krivičnim stvarima.

Cilj krivičnog procesnog prava kao nauke je da doprinese otkrivanju pravog smisla konkretnih pravila pozitivnog krivičnog postupka, ali i da ukaže na određene nedostatke u zakonskim izvorima, te kada je to potrebno, predloži zakonodavcu i određene promene. S obzirom na veliki značaj pravila krivičnog postupka, kako u odnosu na važnu društvenu potrebu suprostavljanja kriminalitetu, tako i u pogledu zaštite najvitalnijih ljudskih prava i sloboda, krivično procesno pravo je kao grana zakonodavstva u savremenim državama relativno dinamično, što istovremeno dovodi i do potrebe da nauka krivičnog procesnog prava takođe bude dovoljno dinamična. U cilju izučavanja pravila krivičnog postupka, krivično procesno pravo se služi klasičnim naučnim metodama to pre svega onima koji su tipični za druge društvene i pre svega, pravne nauke. Među tim metodama poseban značaj ima normativni metod, koji po logici stvari, predstavlja osnovni metod krivičnog procesnog prava kao nauke. Pored toga, za savremeno krivično procesno pravo je veoma karakteristično široko korišćenje uporednopravnog metoda, koji podrazumeva analitičko praćenje razvoja krivičnog procesnog zakonodavstva u drugim državama i pravnim sistemima, te ispitivanje mogućnosti za korišćenje takvih iskustava u pozitivnom krivičnom postupku. I pored danas već sasvim tipične globalizacije kao opšteg društvenog činioca savremenog čovečanstva, di-

rektna implementacija određenih stranih rešenja je po pravilu nemoguća, ili bi bila veoma problematična, pa je stoga zadatak krivičnog procesnog prava kao nauke, da u situacijama, kada se neko strano rešenje nametne kao određeni „zakonodavni uzor“, ili kada se država na određeni način obavezala da u svoje zakonodavstvo unese izvesna zakonska rešenja (kao što je to slučaj sa ratifikovanim međunarodnim konvencijama), ukaže na moguće načine najskladnijeg prilagođavanja tih normativnih rešenja drugim već postojećim zakonskim pravilima, ili već stečenoj krivičnoprocesnoj tradiciji, odnosno drugim važnim specifičnostima konkretnog krivičnoprocesnog sistema.

4. TUMAČENJE KRIVIČNOG PROCESNOG PRAVA

Primena krivičnog procesnog prava podrazumeva njegovo tumačenje, koje se odvija u skladu sa opštim pravilima tumačenja. Tako se i krivično procesno pravo tumači primenom opštih metoda tumačenja prava, gde spadaju jezičko, logičko, ciljno, sistematsko, istorijsko tumačenje itd. Tumačenje krivičnog procesnog prava se može ispoljiti kao tumačenje *u užem smislu*, koje se svodi na otkrivanje pravog značenja određenih pravnih normi, što predstavlja (pred)uslov za njihovu primenu u konkretnom slučaju, te kao tumačenje *u širem smislu*, koje se ogleda u rešavanju slučajeva pravnih praznina primenom određenih interpretativnih pravnih metoda.

Kao i kada je u pitanju tumačenje prava uopšte i u pogledu tumačenja krivičnog procesnog prava je moguće govoriti o nekoliko dominantnih vrsta tumačenja. Osnovna vrsta tumačenja krivičnog procesnog prava je *jezičko tumačenje* koje se inače rutinski koristi prilikom svake konkretne primene bilo koje krivično procesne odredbe, jer subjekt koji primenjuje u njoj sadržano pravilo, mora da otkrije i primeni njeno konkretno jezičko značenje. Ovo tumačenje se u praksi nužno kombinuje sa *logičkim* tumačenjem jer je odgovarajuća primena opštih zakona logike, kao nauke o ispravnom razmišljanju, neophodna da bi se tako otkrio pravi smisao norme. Jezičko i logičko tumačenje u svom jedinstvu čine *dogmatsko* ili *normativno* tumačenje, koje se spontano koristi u praksi, a kada njega primenjuje krivični sud, onda se radi o *sudskom tumačenju*, koje ima poseban značaj ako potiče od drugostepenih sudova, a posebno od Vrhovnog suda, koji svojom interpretacijom određenih odredbi krivičnog procesnog prava, ali i prava uopšte, daje snažan stimulans sudskoj praksi nižih sudova, pa tako, iako pravni stavovi Vrhovnog suda nemaju formalno značaj izvora prava, oni direktno utiču na rezonovanje nižih sudova u određenim pravnim situacijama. Kada određeno tumačenje norme vrši njen stvaralac, postoji *autentično tumačenje*, a s obzirom da je krivično procesno pravo zakonsko pravo, jer izvire iz određenih zakona, a pre svega iz Zakonika o krivičnom postupku, njegove norme autentično može da tumači jedino Skupština Crne Gore, koja jedina i donosi zakone. Moguće